

Raoul Vaneigem

Το κράτος δεν είναι τίποτε, ας γίνουμε τα πάντα

Δεν είναι τυχαίο που η Ελλάδα, όπου γεννήθηκε η ιδέα της δημοκρατίας, δίνει πρώτη το σύνθημα της μάχης ενάντια σε μια διεφθαρμένη δημοκρατία, όπου αυξάνονται παντού οι πιέσεις από τις πολυεθνικές και τις χρηματοπιστωτικές μαφίες. Σ' αυτή τη χώρα είδαμε να εκδηλώνεται μια αντίσταση που έρχεται σε έντονη αντίθεση με τον λήθαργο του ευρωπαϊκού πολεταριάτου, που κείται πλέον αναίσθητο υπό την επίρροια δεκαετιών καταναλωτισμού και ψευδοχειραφέτησης.

Επιτρέψτε μου να θυμίσω ορισμένες βασικές κοινοτοπίες.

Ο καταναλωτισμός έχει εκλαϊκεύσει και εξαπλώσει παντού τη δημοκρατία του σουπερμάρκετ, όπου ο πολίτης διαθέτει τη μεγαλύτερη ελευθερία επιλογής υπό τον όρο να καταβάλλει το αντίτιμο κατά την έξοδο από το κατάστημα. Οι παλιές ιδεολογίες έχουν χάσει το ουσιαστικό τους περιεχόμενο κι έχουν καταστήσει διαφημιστικά χαρτοφυλάκια που εξυπηρετούν τους εκλεγμένους πολιτικούς να πολλαπλασιάσουν την πελατεία και την εξουσία τους. Η πολιτική, είτε αριστερή θέλει να λέγεται είτε δεξιά, δεν είναι παρά ένα σύστημα πελατειακό, όπου οι εκλεγμένοι προάγουν τα προσωπικά τους συμφέροντα κι όχι αυτά των πολιτών που υποτίθεται πως εκπροσωπούν. Για μια ακόμα φορά, η Ελλάδα είναι στην ευχάριστη θέση να αποκαθιστά την αρχική σημασία της λέξης πολιτική, που είναι **η τέχνη του να κυβερνάς την πόλη**.

Η δεύτερη κοινοτοπία είναι ότι τα κράτη έχουν απωλέσει το προνόμιο, που περηφανεύονταν ότι κατέχουν, να διαχειρίζονται τα δημόσια αγαθά. Το παραδοσιακό κράτος πάντοτε βέβαια ξάφριζε τους πολίτες για να γεμίζει το παγκάρι του επιβάλλοντας φόρους και δασμούς, από την άλλη όμως, διασφάλιζε και τη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών, όπως η παιδεία, η υγεία, τα ταχυδρομεία, οι συγκοινωνίες, τα επιδόματα ανεργίας, οι συντάξεις... Τα κράτη σήμερα είναι πλέον σκέτοι υπηρέτες των τραπεζών και των πολυεθνικών. Ωστόσο, αυτές αντιμετωπίζουν τώρα την πανωλεθρία του «τρελού χρήματος» το οποίο, αφού επενδύεται στην κερδοσκοπία του χρηματιστηρίου και όχι σε παραγωγικές βιομηχανίες βασικών ειδών ή σε εταιρείες κοινής ωφελείας, γίνεται φούσκα που σκάει – αυτό είναι το χρηματιστηριακό κραχ. Είμαστε έρμαια των διαχειριστών της χρεωκοπίας, που βιάζονται να στραγγίξουν και την τελευταία σταγόνα γρήγορου κέρδους με την υπερεκμετάλλευση των πολιτών, των πολιτών που καλούνται να γεμίσουν, με αντάλλαγμα μια ζωή ολοένα και πιο επισφαλή, τον απύθμενο λάκκο του ελλείμματος που έσκαψαν οι τραπεζικές αγυρτείες.

Το κράτος όχι μόνο δεν είναι πια σε θέση να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, αυτές που προκύπτουν από τους όρους του κοινωνικού συμβολαίου, αλλά επιπλέον ψαλιδίζει τους προϋπολογισμούς των δημοσίων υπηρεσιών, κάνει κομμάτια ό,τι μπορούσε να εγγυάται τουλάχιστον την επιβίωση – αφού δεν κατάφερε να επιτρέψει στον καθένα να ζει μια πραγματική ζωή. Κι όλ' αυτά στο όνομα μιας τεράστιας απάτης που λέγεται δημόσιο χρέος.

Η μοναδική αρμοδιότητα που έχει απομείνει στο κράτος είναι η αστυνομική καταστολή. Η μοναδική δικλείδα ασφαλείας του κράτους είναι να σπέρνει το φόβο

και την απελπισία. Τα χειρίζεται πολύ αποτελεσματικά, επενδύοντάς τα μ' ένα είδος αποκαλυπτικής αχλής. Σκορπά τη φήμη ότι το αύριο θα είναι χειρότερο από το σήμερα. Το συνετό είναι επομένως να καταναλώνεις, να ξοδεύεις ό,τι προλάβεις πριν την πτώχευση, να βγάζεις στο σφυρί ό,τι μπορεί να αποφέρει κέρδος, ακόμη κι αν αυτό σημαίνει ότι θυσιάζεις την ύπαρξή σου και τον πλανήτη ολόκληρο μόνο και μόνο για να διαιωνίζεται η γενικευμένη αυτή απάτη.

Φιλοσοφία των επιχειρήσεων είναι ο μηδενισμός. Εκεί όπου το παν είναι το χρήμα, όλες οι αξίες, εκτός από την εμπορευματική, εξαφανίζονται εντελώς. Είδαμε πώς ο καταναλωτισμός υπονόμωσε τις δήθεν αιώνιες αλήθειες του παρελθόντος: την αυθεντία του πατέρα και την πατριαρχική εξουσία, τις θρησκείες, τις ιδεολογίες, το κύρος του στρατού και της αστυνομίας, το σεβασμό προς τ' αφεντικά, την ιερότητα της θυσίας, την αρετή της σκληρής δουλειάς, την περιφρόνηση προς τη γυναίκα, το παιδί, τη φύση... Την ίδια στιγμή όμως ο καταναλωτισμός έχει αποκοιμήσει τη συνείδηση, τη συνείδηση που σήμερα μας υποχρεώνει να εγερθούμε με οδηγό τις ανθρώπινες αξίες, εκείνες που τόσες φορές βρέθηκαν στην καρδιά των ξεσηκωμών, των εξεγέρσεων, των επαναστάσεων.

Γνωρίζουμε ότι πάει να συγκροτηθεί μια νέα συμμαχία μ' όλ' αυτά που η φύση που προσφέρει δωρεάν, μια συμμαχία που θα δώσει ένα τέλος στη στυγνή εκμετάλλευση της γης και του ανθρώπου. Σε μας αναλογεί να αρπάξουμε, με την έξαρση και το δυναμισμό του καπιταλισμού που εξορμά εις άγραν νέων κερδών, τις ελεύθερες και δωρεάν μορφές ενέργειας, που εκείνος ετοιμάζεται να μας πουλήσει πολύ ακριβά. Γιατί η εποχή μας, που δεν μαστίζεται από κρίση οικονομική, αλλά από κρίση της οικονομίας της εκμετάλλευσης, προσφέρει ταυτόχρονα και μια ευκαιρία στον άνθρωπο να γίνει άνθρωπος. Και γίνομαι άνθρωπος σημαίνει αρνούμαι να είμαι σκλάβος της εργασίας ή της εξουσίας και την ίδια στιγμή επιβεβαιώνω το δικαίωμά μου να διαμορφώνω τη μοίρα μου και να δημιουργώ καταστάσεις που ευνοούν την ευτυχία όλων.

Πολλά ερωτήματα τίθενται με μίαν αίσθηση επείγοντος, αίσθηση που κινδυνεύει να ενταθεί υπερβολικά με την ορμή των γεγονότων. Θα φροντίσω να μην δώσω απαντήσεις, αφού έξω από το πλαίσιό τους, έξω δηλαδή από τις πρακτικές συνθήκες και τις συλλογικότητες όπου τίθενται τα ερωτήματα, κινδυνεύουν να πέσουν στο κενό της αφαίρεσης – και η αφαίρεση, ως σκέψη αποκομμένη από τη ζωή, πάντοτε νεκρανασταίνει τα παλιά τέρατα της εξουσίας. Θα αρκεστώ λοιπόν να δώσω ορισμένες διευκρινήσεις.

1. Είμαστε άραγε διατεθειμένοι να προσφέρουμε τις δυνάμεις μας για να ανακουφίσουμε τη χρεωκοπία ενός κράτους που όχι μόνο δεν υπηρετεί πια τους πολίτες αλλά ως βρुकόλακας τους ρουφά το αίμα για να ταΐσει τα πλοκάμια του παγκόσμιου τραπεζικού κήτους;

Η δύναμη της αδράνειας λειτουργεί εναντίον μας. Οι οικογενειακές, κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές, θρησκευτικές, ιδεολογικές παραδόσεις εξακολουθούν να αναπαράγουν από γενιά σε γενιά την εθελοδουλεία που κατήγγειλε ο Étienne de la Boétie. Από την άλλη, μπορούμε και να επωφεληθούμε από το σοκ που θα προκαλέσει η κατάρρευση του συστήματος και η αποσύνθεση του κράτους, να αξιοποιήσουμε τον πειρασμό να κοιτάξουμε πέρα από τα σύνορα της εμπορευματικής μιζέριας. Αναμενόμενο είναι να αντιστραφούν οι προοπτικές μας. Πέρα από τις

ενδεχόμενες λεηλασίες σουπερμάρκετ, που ενέχουν και τον κίνδυνο να επιταχύνουν την εξάπλωση της φτώχειας, πολλοί καταναλωτές που απειλούνται με αποκλεισμό από την κατανάλωση, δεν θ' αργήσουν να συνειδητοποιήσουν ότι ζωή δεν σημαίνει απλά επιβίωση, ότι η συσσώρευση προϊόντων νοθευμένων και άχρηστων δεν αξίζει τίποτε μπρος στην ευχαρίστηση μιας ύπαρξης όπου η ανακάλυψη των μορφών ενέργειας και των αγαθών που γεννά η φύση εναρμονίζεται με τις εκκλήσεις των επιθυμιών μας. Ότι η ζωή είναι εδώ και τώρα, ότι βρίσκεται στα χέρια της μεγάλης πλειοψηφίας και το μόνο που ζητά είναι να οικοδομηθεί και να εξαπλωθεί.

Ας πάψουμε να αυτοοικτιρόμαστε για τις αποτυχίες της χειραφέτησης που στιγματίζουν την ιστορία μας, όχι όμως για να εορτάσουμε τις όποιες επιτυχίες σημειώσαμε: Όλη τούτη η συζήτηση για νίκες και ήττες, αποτυχίες κι επιτυχίες αναδίδει τη δυσωδία του εμπορευματικού ανταγωνισμού, της τακτικής και της στρατηγικής, της αρπακτικότητας. Το ζήτημα είναι να προωθήσουμε εγχειρήματα που να διαπνέονται από ευτυχία και τόλμη και που να απαιτούν από μας να εφαρμόζουμε στην πράξη σχέδια αυτοδιαχείρισης και συνελεύσεις αμεσοδημοκρατικές.

Οι ζαπατιστικές κοινότητες της Τσιάπας ίσως να είναι οι μοναδικές που εφαρμόζουν σήμερα την άμεση δημοκρατία. Η κοινοκτημοσύνη της γης αποκλείει εκ των προτέρων τις συγκρούσεις για την ιδιοκτησία. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να μετέχει στις γενικές συνελεύσεις, να παίρνει το λόγο και να λέει τη γνώμη του, ακόμη και τα παιδιά. Ουσιαστικά δεν υπάρχουν αξιωματούχοι εκλεγμένοι με ψηφοφορία. Στα άτομα της κοινότητας που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για κάποιον συγκεκριμένο τομέα, όπως η παιδεία, η υγεία, η μηχανική, ο καφές, η οργάνωση γιορτών, οι μορφές βιοκαλλιέργειας, οι εξωτερικές σχέσεις κ.ο.κ., η συνέλευση αναθέτει την αντίστοιχη αρμοδιότητα. Οι αρμόδιοι αυτοί εντάσσονται κατόπιν σε ένα «συμβούλιο καλής διακυβέρνησης» και για όσο διαρκεί η αποστολή τους, κάνουν τακτικά απολογισμό των δραστηριοτήτων τους στην κοινότητα. Οι γυναίκες, επιφυλακτικές στην αρχή, εξαιτίας των πατριαρχικών συνηθειών των Μάγιας, κατέχουν σήμερα εξέχουσα θέση στα «συμβούλια καλής διακυβέρνησης». Για να συνοψίσουμε τη βούληση των ζαπατίστας να δημιουργήσουν μια κοινωνία πιο ανθρώπινη, ιδού ένα σύνθημά τους, που μας θυμίζει πως πρέπει να είμαστε συνεχώς σε επιφυλακή: Δεν είμαστε παράδειγμα, είμαστε πείραμα.

2. Το χρήμα δεν οδεύει μόνον προς την υποτίμησή του, οδεύει προς την εξαφάνισή του. Κατά τη διάρκεια της ισπανικής επανάστασης, οι κοινότητες της Ανδαλουσίας, της Αραγονίας και της Καταλωνίας εφάρμοζαν ένα σύστημα διανομής που ακύρωνε την ανάγκη να καταφύγεις στο χρήμα. Σήμερα έγκειται σ' εμάς να εξετάσουμε πώς θα ξεριζώσουμε, μέσα από σχέσεις ανθρώπινες, βασισμένες περισσότερο στη χαριστικότητα παρά στην ανταλλαγή, την εκμεταλλευτική συνθήκη στην οποία οι συναλλαγές μεταξύ αντικειμένων επικαθορίζουν τις συναλλαγές μεταξύ ανθρώπων.

Υπήρξαμε σκλάβοι μιας οικονομικής επιχείρησης που εγκαινίασε τον εμπορευματικό πολιτισμό, επιδεινώνοντας τις ατομικές και κοινωνικές συμπεριφορές, διατηρώντας μια μόνιμη σύγκυση μεταξύ άνεσης και αποφυσικοποίησης, προόδου και οπισθοδρόμησης, ανθρώπινης επιθυμίας και βαρβαρότητας.

Σίγουρα, οι χρηματοπιστωτικοί μηχανισμοί, απτοί ή άυλοι, συγκεκριμένοι ή εικονικοί, εξακολουθούν να συγκροτούν ένα σύστημα συνεκτικό. Όσο παράλογη κι αν είναι αυτή η συνοχή, διατηρεί την ικανότητα να κυριαρχεί στους θεσμούς και τις συμπεριφορές μας. Από την άλλη, μπορούμε να αναλογιστούμε τι μπορεί να συμβεί όταν η χρηματοπιστωτική κρίση αφαιρέσει από το χρήμα την αξία και τη χρησιμότητά του;

Ας μην έχουμε καμιά αμφιβολία ότι όσοι αρνούνται να παραχωρήσουν στο χρήμα το δικαίωμα να δεσπόζει τυραννικά στην καθημερινότητά τους, θα χαιρετίσουν την εξαφάνιση του χρήματος ως απελευθέρωση. Ωστόσο, ο φετιχισμός του χρήματος είναι τόσο βαθιά αγκυροβολημένος στα ήθη μας, που πολλοί απ' όσους βρίσκονται υπό τον χιλιετή του ζυγό, θα βυθιστούν σε μια κατάσταση ψυχικής αναστάτωσης και κοινωνικής διαστροφής, μια κατάσταση όπου κυριαρχεί ο νόμος της ζούγκλας, ξεσπά ο πόλεμος όλων εναντίον όλων και σηκώνει κεφάλι η τυφλή βία που ψάχνει για εξιλαστήρια θύματα.

Ας μην αγνοήσουμε τα πλοκάμια του κήτους που κουλουριάστηκαν στα τελευταία τους αναχώματα. Η κατάρρευση του χρήματος δεν συνεπάγεται απαραίτητα και τέλος του φθονερού ανταγωνισμού, της εξουσίας, της ιδιοποίησης πραγμάτων και ζωντανών οργανισμών. Η όξυνση του χάους, που είναι τόσο επικερδής για τις κρατικές οργανώσεις και τις μαφίες, μεταδίδει έναν ιό αυτοκαταστροφής. Με τον ιό αυτόν, εθνικιστικές εξεγέρσεις, γενοκτονίες, θρησκευτικές συγκρούσεις, ανακάμψεις της φασιστικής πανούκλας, μπολσεβίκικες ή τρομοκρατικές, θα δηλητηριάσουν τα μυαλά μας, αν η ευαίσθητη και συνετή διάνοια του ζωντανού στοιχείου δεν επαναφέρει στο επίκεντρο των αναζητήσεών μας την ευτυχία και τη χαρά της ζωής.

Πόσο γοητευτική ήταν ανέκαθεν η ολική απόρριψη, εκείνη που, μετά τις πρώτες επιφυλάξεις που συναντά, διανοίγει ένα μυστικό πέρασμα και περιμένει να κερδίσει όλα τα στρώματα του πληθυσμού για να εγγυηθεί κατόπιν την ατιμωρησία και τη νομιμοποίηση της βαρβαρότητας που έχει πια γενικευθεί. Η άνοδος του ναζισμού στη Γερμανία έδειξε πώς ο αφηρημένος ανθρωπισμός μπορεί να μεταλλαχθεί στην χειρότερη αγριότητα.

Από την άλλη, η απανθρωπιά του παρελθόντος δεν πρέπει να επισκιάσει τη μνήμη του πιο ριζοσπαστικού στοιχείου που ενείχαν τα μεγάλα κινήματα κοινωνικής χειραφέτησης: της επιθυμίας να απελευθερώσουν τον αλλοτριωμένο άνθρωπο και να γεννήσουν εντός του την αληθινή ανθρωπινότητα που σε κάθε γενιά, αναπόφευκτα και αναπόδραστα, θα επανεμφανίζεται.

Η κοινωνία που έρχεται δεν έχει άλλη επιλογή. Πρέπει να ξαναπιάσει και να αναπτύξει τα εγχειρήματα αυτοδιαχείρισης, από την Κομμούνα του Παρισιού μέχρι τις ελευθεριακές κοινότητες της επαναστατικής Ισπανίας, τα οποία θεμελίωσαν στην αυτονομία του ατόμου την αναζήτηση μιας αρμονίας, όπου η ευτυχία όλων θα είναι αλληλένδετη και αλληλέγγυα με την ευτυχία του καθένα και της καθεμιάς.

3. Η χρεωκοπία του κράτους θα αναγκάσει τις τοπικές κοινότητες να ιδρύσουν διοικητικούς μηχανισμούς κοινής ωφελείας προσαρμοσμένους στα ζωτικά συμφέροντα των ατόμων. Μην έχουμε όμως την αυταπάτη ότι η απελευθέρωση εδαφών της εμπορευματικής αυτοκρατορίας και η δημιουργία ελεύθερων ζωνών, όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα θα καταργούν τα δικαιώματα του εμπορίου και

του κέρδους, θα επιτευχθούν δίχως κλυδωνισμούς και συγκρούσεις. Πώς λοιπόν θα υπερασπιστούμε τους θύλακες της χαριστικότητας που θέλουμε να σπείρουμε σ' έναν κόσμο οριοθετημένο και ελεγχόμενο από ένα παγκόσμιο σύστημα λαίμαργο και αρπακτικό;

Στο πλαίσιο της πραγμάτευσης αυτής, μου φαίνεται εξαιρετικά σημαντικό το παραπάνω ερώτημα. Μου το έθεσε ένας φίλος πέρσης. Αντιμέτωπος με την κατασταλτική βία της ισλαμιστικής δικτατορίας στο Ιράν, απηχεί τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινωνική αντιπολίτευση, όταν συνειδητοποιεί την αριθμητική της δύναμη, αλλά ταυτόχρονα και την τραγική της αδυναμία μπρος στις ωμές επεμβάσεις του στρατού, της αστυνομίας και των «φρουρών της επανάστασης», δηλαδή παραστρατιωτικών ομάδων αποτελούμενων από κακοποιούς με θρησκευτική εξουσία η οποία νομιμοποιεί τις βιαιοπραγίες τους. Οι σκέψεις που ακολουθούν γράφτηκαν κατόπιν δικού του αιτήματος.

Ούτε στρατιώτης ούτε μάρτυρας

«Όποιος μπορεί τα περισσότερα, μπορεί και τα λιγότερα»: Να ένα ρητό κατάλληλο για όποια περίσταση μας καλεί να καταφύγουμε στη βία ή τη μη-βία, παντού όπου η καταστολή, κρατική, κομματική, ταξική, μαφιόζικη, θρησκευτική, ιδεολογική, εμποδίζει την ελευθερία και την έκφραση των ατόμων. Αν καταφέρουμε να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα εκεί που υπάρχει η αγριότερη, η πιο αμείλικτη καταστολή, θα μπορέσουμε κατ' αναλογία να εξαγάγουμε κάποια συμπεράσματα σχετικά με τις χώρες όπου ο δημοκρατικός φορμαλισμός περιορίζει κάπως τις ακρότητες της όλης βαρβαρότητας. Είναι σαφές ότι υπάρχουν έντονες διαφορές στις συνθήκες της καταπίεσης ανάμεσα π.χ. στο Ιράν, τη Σαουδική Αραβία, την Αλγερία, τη Γαλλία, την Ιταλία, τη Ρωσία, την Κίνα, τις ΗΠΑ, την Κολομβία...

Μου φαίνεται πως μπορούμε άνετα να προσεγγίσουμε το ερώτημα παραμένοντας στο παράδειγμα του Ιράν, της Βόρειας Κορέας ή της Βιρμανίας και να προσαρμόσουμε τις προτάσεις μας για αντίσταση και σε άλλες χώρες, λιγότερο συνηθισμένες στη χρήση της βαναυσότητας.

Μέχρι σήμερα είχαμε δύο εναλλακτικές: Είτε η αποφασιστικότητά μας να βάλουμε τέλος στην κατασταλτική βία εισέβαλλε στο πεδίο του εχθρού για να αντιπαραθέσει στον εχθρό βία ίδια με τη δική του, αλλά με αντίθετη κατεύθυνση, από εμάς προς αυτόν· είτε η αντίθεση στην τυραννία κατέφευγε στην παθητική αντίσταση, στο ύφος του ειρηνισμού που είχε εφαρμόσει με αδιαμφισβήτητη επιτυχία ο Γκάντι.

Μπορεί βέβαια ο ειρηνισμός του Γκάντι να θριάμβευσε επί της αγγλικής κατοχής, αυτό όμως συνέβη επειδή είχε απέναντί του έναν αντίπαλο ο οποίος, όσο άσπλαχνος κι αν ήταν, σάστισε και οι αντιδράσεις του παρέλυσαν. Κι αυτό γιατί ο εχθρός εκείνος, η αγγλική κατοχή, διαπνεόταν από έναν φιλανθρωπικό φορμαλισμό, από τα υπολείμματα δηλαδή ενός ήθους, μιας πολεμικής δεοντολογίας, που τον έκαναν να διστάζει να σφάζει έναν πληθυσμό εχθρικό μεν, αλλά άοπλο.

Παρά την υποκρισία του, κάπου τον φαγούριζε ένα είδος στρατιωτικού fair play και τον εμπόδιζε να ξεδιπλώσει μια και καλή την τακτική της κατάπνιξης του εξεγερσιακού κινήματος από τη γένεσή του. Γνωρίζουμε ότι η διπλωματική ευφυΐα του λόρδου Μαουντμπάτεν επηρέασε και τη νίκη κάποιων λαϊκών διεκδικήσεων. Από

την άλλη, όταν ο ειρηνισμός του Γκάντι πήγε να αντιπαρατεθεί με μια εξουσία πολύ λιγότερο επιρρεπή σε ηθικούς προβληματισμούς, όπως ήταν το απαρχαίνι της Νότιας Αφρικής, αποδείχτηκε άχρηστος. Παρομοίως, η χούντα της Βιρμανίας δεν δίστασε να ανοίξει πυρ εναντίον του πλήθους των αντιφρονούντων που διαδήλωνε ειρηνικά. Σε μια παρόμοια λογική υπάγεται και η καταστολή στο Ιράν.

Τι απάντηση προτείνει το αντάρτικο; Κάθε φορά που κουβαλά μαζί του την απάντηση, είναι για κακό. Ο θρίαμβος των όπλων οδηγεί πάντοτε σε πικρή ήττα των ανθρώπων.

Το βασικό λάθος της ένοπλης πάλης είναι ότι δίνει προτεραιότητα σε έναν στόχο στρατιωτικό έναντι της δημιουργίας μιας ζωής καλύτερης για όλους. Αν πρέπει να διεισδύσεις στο πεδίο του εχθρού για να επιτύχεις τον στόχο σου, τότε έχεις ήδη προδώσει τη βούληση για ζωή υπέρ της βούλησης για δύναμη. Οι Κομμουνάριοι είχαν τα κανόνια, όταν όμως αδιαφόρησαν για τα χρήματα στην τράπεζα της Γαλλίας και για το πώς θα μπορούσαν να τα χρησιμοποιήσουν, βρέθηκαν σε μειονεκτική θέση μπρος στα στρατεύματα των Βερσαλλιών. Γνωρίζουμε με ποιον τρόπο, στο όνομα της επανάστασης, ο στρατιωτικοποιημένος μπολσεβικισμός εξόντωσε τα πρώτα σοβιέτ, τους ναύτες της Κρονστάνδης, τους μαχνοβίτες και αργότερα τις ελευθεριακές κοινότητες στην Ισπανία. Τηρουμένων των αναλογιών, το ίδιο δήθεν κομμουνιστικό κόμμα, το ίδιο σταλινικό πνεύμα, αποστράγγισε τον Μάη του '68 από την ουσία του: Χωρίς εκεί να τέθηκε ζήτημα αντάρτικου, βλέπουμε ότι η ίδια έμμονη ιδέα της εξουσίας διαστρέβλωσε την ορμή της εξέγερσης.

Χρειάζεται μήπως να θυμίσουμε πως όπου θριάμβευσε το αντάρτικο, στην Κίνα του Μάο, στο Βιετνάμ, την Καμπότζη ή την Κούβα, η ένοπλη ιδεολογία έγινε ιδεολογικός στρατός που κατάργησε την ελευθερία για την οποία ισχυριζόταν ότι πολεμούσε; Το αποκρουστικό σύνθημα «η εξουσία βρίσκεται στην κάνη του όπλου» στην αρχή φέρνει στο μυαλό όσους αντιμάχονται κάθε μορφή αυταρχικής εξουσίας. Μετρά ωστόσο λιγότερα θύματα μεταξύ των αντεπαναστατών απ' όσα μεταξύ των επαναστατών, των εχθρών της τυραννίας.

Από την άλλη βέβαια δεν θέλουμε άλλα Φρανκενχάουζεν. Εκεί, το 1535, οι εξεγερμένοι γερμανοί αγρότες αρνήθηκαν να αντισταθούν και αφέθηκαν να σφαχτούν από τον στρατό των πριγκίπων, επειδή, υπολογίζοντας στη βοήθεια του Θεού, ξέχασαν ότι, όπως έλεγε κι ο Μπυσύ-Ραμπουτέν, «ο Θεός είναι πάντοτε στο πλευρό των μεγάλων στρατευμάτων».

Θέλετε πιο πρόσφατο παράδειγμα; Στις 22 Δεκεμβρίου 1997, 45 άνθρωποι, κυρίως γυναίκες και παιδιά, δολοφονήθηκαν από παραστρατιωτικούς, στο Actéal, ένα μεξικανικό χωριό, μέσα σε μια εκκλησία την ώρα που προσεύχονταν. Επρόκειτο για ανθρώπους του κινήματος των Abejas, μιας ομάδας χριστιανών ειρηνιστών οι οποίοι, παρότι βρίσκονται κοντά στους ζαπατίστας, ενστερνίζονται την απόλυτη μη-βία. Αιτία της φρικωδίας αυτής ήταν η εγκατάσταση των Αμπέχας σε εδάφη που εποφθαλμιούσαν άλλοι ινδιάνοι, μέλη του διεφθαρμένου Θεσμικού Επαναστατικού Κόμματος (PRI).

Πέρα από την αποστροφή που προκαλεί τούτη η βαναυσότητα, μπορεί κανείς να εξοργιστεί με τους βασανιστές χωρίς να θεωρήσει συνυπεύθυνη και τη χριστιανική τάση του μαρτυρίου και της αυταπάρνησης, που επιδρά στον δειλό ως διεγερτικό και

προικίζει τον ακόμη πιο δειλό με την αμείλικτη σκληρότητα του Ματαμόρ; [Στμ: *θρασύδειλο στρατιώτη-ήρωα της commedia dell' arte*]. Ο πιο δειλός απ' όλους γνωρίζει ότι δεν ρισκάρει τίποτε όσο τα θύματά του αρνούνται να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και σφίγγει τη θηλιά στο λαιμό τους.

Οφείλουμε να είμαστε πιο προσεκτικοί με τα στοιχεία εκείνα στη συμπεριφορά μας που προκαλούν τον εχθρό να μας επιτεθεί, γιατί, χωρίς πάντοτε να το συνειδητοποιούμε, είναι σαν να του ανοίγουμε την πόρτα.

Πώς επιτυγχάνουν το στόχο τους οι αντίπαλοί μας; Συχνά ενσταλάζουν στο μυαλό μας μια παράλογη πίστη στην παντοδυναμία τους. Ενεργοποιούν το αντανακλαστικό του φόβου ότι ο παλιός κόσμος είναι αήττητος, την ώρα που ο κόσμος αυτός καταρρέει ολοσχερώς. Η καταστροφική επίρροια του δόγματος αυτού δεν εκδηλώνεται μόνο με την παραίτηση και τη μοιρολατρεία των μαζών. Το ίδιο δόγμα εμπνυχώνει και την απέλπιδα τόλμη που σε οδηγεί να ορμήξεις στην επίθεση με την αίσθηση ότι θα πεθάνεις σε μια μάχη ανώφελη μεν, αλλά τουλάχιστον ένδοξη.

Κι όμως, είναι άραγε τόσο εκλεπτυσμένο το κατασταλτικό τους οπλοστάσιο, ώστε να είναι ικανό για παρεμβάσεις αστραπιαίες; Η πανταχού παρούσα τεχνολογία επιτήρησης δεν εμπόδισε την καταστροφή των πύργων της Νέας Υόρκης και μάλιστα με μέσα στοιχειώδη και ερασιτεχνικά. Έτσι είχε γελοιοποιηθεί και η αήττητη γραμμή Μαζινό από το γερμανικό στράτευμα, που απλά αγνοούσε την ύπαρξή της!

Αν τα μέσα της επιτήρησης των αντιπάλων παρουσιάζουν τέτοια κενά στον αγώνα τους ενάντια στις καταστροφικές δυνάμεις που τους απειλούν διαρκώς, με τι φόντα θα πολεμήσουν αποτελεσματικά μια δράση που δεν έχει στόχο να τα εξοντώσει, αλλά σχεδιάζει να δημιουργήσει μια κοινωνία ριζικά διαφορετική, μια κοινωνία που να αχρηστεύει και να χλευάζει τα σκιάχτρα των καλάσνικοφ ή των πυρηνικών.

Επιστρέφω στο ερώτημα: Πώς θα γίνει να αρνηθούμε και να μείνουμε ανυπεράσπιστοι μπρος στα όπλα της καταστολής, αλλά και να αντιτάξουμε στην κυρίαρχη εξουσία των όπλων τα ίδια όπλα που αυτή στρέφει εναντίον μας;

Η συζήτηση είναι ανοιχτή. Δεν έχω καμία έτοιμη απάντηση. Θα ήθελα απλώς να κάνω ορισμένα διευκρινιστικά σχόλια.

Η καλύτερη δικλείδα ασφαλείας είναι να μην εισερχόμαστε στο στρατόπεδο του εχθρού, εκεί δηλαδή όπου μας περιμένει και εύχεται να μας συναντήσει. Γνωρίζει καλά ως και τις πιο απόκρυφες γωνιές της επικράτειάς του, που οριοθετείται από το εμπόρευμα και τις συνήθεις συμπεριφορές που έχει εγκαθιδρύσει ο ίδιος (αρπακτικότητα, ανταγωνισμός, αυταρχικότητα, φόβος, ευπιστία, φетиχισμός του χρήματος, λαιμαργία, πελατειακές σχέσεις). Από την άλλη, αγνοεί τα πάντα για τη ζωή και τους αναρίθμητους δημιουργικούς της πόρους.

Ένα προληπτικό μέτρο, για τη δική μας προστασία, είναι να εξαφανίσουμε από τις συνειδήσεις μας κάθε μορφή και κάθε παρόρμηση της εξουσίας και της αυταρχικής οργάνωσης. Η ατομική αυτονομία είναι προϋπόθεση της αυτοδιαχείρισης. Αυτήν προσπαθεί να εφαρμόσει και το κίνημα VOCAL στην Οαχάκα, με τη συνέλευση βάσης που λαμβάνει απευθείας τις αποφάσεις για τα ζητήματά της και απορρίπτει

κάθε παρέμβαση κομμάτων, συνδικάτων, πολιτικών σχημάτων, ή πελατειακών δημαγωγών.

Η συνοχή οφείλει να στηρίζεται σε ένα σχέδιο ατομικής και κοινωνικής ζωής. Το μέλλον ανήκει στις τοπικές κοινότητες που είναι ικανές να σκέφτονται παγκόσμια. Θέλω να πω: στις κοινότητες που με την εξάπλωση της ριζοσπαστικότητάς τους επιδιώκουν να χτίσουν τα θεμέλια μιας Διεθνούς του ανθρώπινου είδους. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να αποφύγουμε την παγίδα του τοπικιστικού κοινοτισμού, που είναι προϊόν του κρατικού ιακωβινισμού.

Αξίζει να διερευνηθεί η ιδέα των επιτροπών γειτονιάς που εφαρμόστηκε στην Οαχάκα. Το Μεξικό μακράν απέχει από το να είναι Ιράν, ωστόσο δεν προσφέρει και τις συνθήκες που έχουμε στην Ευρώπη. Στην Οαχάκα οι παραστρατιωτικοί δολοφονούν με την ευλογία ενός αυταρχικού κυβερνήτη. Εκείνος έχει ανάγκη από συνομιλητές στους οποίους θα διακρίνει τα σπέρματα της διαφθοράς που ενυπάρχουν σε κάθε εξουσία, όποια κι αν είναι. Έχει ανάγκη από κόμματα, συνδικάτα, φράξιες. Τα εντοπίζει εύκολα. Μαζί τους νιώθει πως βρίσκεται σε οικείο έδαφος και μπορεί, ανάλογα με τις περιστάσεις, να τα εξοντώσει ή να συνεργαστεί μαζί τους.

Αντίθετα, οι επιτροπές γειτονιάς έχουν μοναδικό τους στόχο να υπερασπιστούν τα συμφέροντα του τοπικού πληθυσμού, προσεγγίζοντας τα προβλήματα ανθρώπων, ζώων και πραγμάτων στη ρίζα τους, έτσι ώστε οι πρωτοβουλίες που λαμβάνονται για ορισμένους, να είναι ευπρόσδεκτες και από τη μεγάλη πλειοψηφία (το ξαναλέμε: η αρχή της τοπικότητας είναι αδιαχώριστη από την αρχή της παγκοσμιοτητας). Οι επιτροπές γειτονιάς δεν εκπροσωπούν μιαν ένοπλη απειλή, δεν είναι κίνδυνος αναγνωρίσιμος από την εξουσία. Αποτελούν ένα πεδίο όπου φροντίζει κανείς για τις προμήθειες τροφής, νερού, ενέργειας, ένα πεδίο δηλαδή που η εξουσία δύσκολα ταυτοποιεί και αντιλαμβάνεται.

Έχει αρχίσει να αναπτύσσεται μια μορφή αλληλεγγύης σε ζητήματα φαινομενικά ευτελή και ανώδυνα, που μεταμορφώνει τις νοοτροπίες και τις διανοίγει προς τη συνείδηση και την επινοητικότητα. Επίσης, η ισότητα του άντρα και της γυναίκας, το δικαίωμα στην ευτυχία, η βελτίωση της καθημερινής ζωής και του περιβάλλοντος απεκδύονται τον αφηρημένο τους χαρακτήρα και αλλάζουν τις συμπεριφορές και τις συνήθειές μας.

Δίνοντας προτεραιότητα στα ερωτήματα που θέτει η καθημερινή ζωή καθιστούμε σιγά-σιγά ανενεργά και απαρχαιωμένα τα παραδοσιακά προβλήματα που μονότονα σφυροκοπούν οι ιδεολογίες, οι θρησκείες της γερασμένης αυτής πολιτικής, που είναι η πολιτική του παλιού κόσμου. Έτσι επιστρέφουμε και στην αρχική σημασία της λέξης πολιτική, που είναι η τέχνη του να κυβερνάς την πόλη, να βελτιώνεις δηλαδή κοινωνικά και ψυχολογικά τον τόπο όπου ένας πληθυσμός φιλοδοξεί να ζήσει σύμφωνα με τις επιθυμίες του.

Δεν έχουμε παρά να κερδίσουμε αν επιτεθούμε στο σύστημα και όχι στους ανθρώπους που είναι μεν υπεύθυνοι γι' αυτό, αλλά είναι ταυτόχρονα και σκλάβοι του. Αν προσδεθούμε στο άρμα της συναισθηματικής πανούκλας, της εκδίκησης, της παρακμής, τότε θα συμμετέχουμε στο χάος και την τυφλή βία που έχουν ανάγκη το κράτος και οι κατασταλτικοί του μηχανισμοί για να συνεχίσουν να υπάρχουν. Δεν υποτιμώ την ανακούφιση που φέρνει σ' ένα οργισμένο πλήθος η πυρπόληση μιας

τράπεζας ή η λεηλασία ενός σουπερμάρκετ. Γνωρίζουμε όμως ότι η υπέρβαση αυτή εν τέλει αποτρέπει φόρο τιμής στο απαγορευμένο, είναι βαλβίδα εκτόνωσης της καταστολής, δεν καταστρέφει την καταστολή, την αποκαθιστά. Η καταστολή έχει ανάγκη από ανταρσίες τυφλές, χωρίς όραμα.

Τελικά δεν βλέπω να υπάρχει καταλληλότερο μέσο για την καταστροφή του εμπορευματικού συστήματος από τη διάδοση της έννοιας και των πρακτικών της χαριστικότητας (επί τόπου, κάτι τέτοιο ασκούν δειλά-δειλά όσοι μπλοκάρουν τα παρκόμετρα, προς μεγάλη απογοήτευση των εταιρειών που επιδιώκουν να κλέβουν το χώρο και τον χρόνο μας).

Τόσο λίγη φαντασία έχουμε, τόσο λίγη δημιουργικότητα, που να μην μπορούμε να απαλείψουμε τους περιορισμούς των διαφόρων λόμπυ, κρατικών και ιδιωτικών; Ποια μέσα θα βρουν να επιστρατεύσουν εναντίον ενός συλλογικού κινήματος που θα διεκδικεί δωρεάν δημόσιες συγκοινωνίες, θα αρνείται να πληρώνει φόρους και δασμούς σ' ένα κράτος-απατεώνα και αντίθετα θα επενδύει, για το καλό όλων, στον εξοπλισμό μιας περιοχής για την παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας, θα αποκαθιστά την ποιότητα των υπηρεσιών υγείας, παιδείας, διατροφής και την ποιότητα του περιβάλλοντος;

Αποκαθιστώντας μια πραγματική πολιτική συσπείρωσης της κοινότητας θα θέσουμε τα θεμέλια της αυτοδιευθυνόμενης κοινωνίας. Στις απεργίες στα τρένα, τα λεωφορεία, τα μετρό, αντί να εμποδίζουμε τη μετακίνηση των πολιτών στα μέσα συγκοινωνίας, γιατί να μην τα κινούμε, αλλά χωρίς εισιτήριο; Η ωφέλεια είναι τετραπλή: Πλήττονται τα έσοδα των εταιρειών, μειώνονται τα κέρδη των πετρελαϊκών λόμπυ, χτυπιέται ο γραφειοκρατικός έλεγχος των συνδικάτων και κυρίως, αναζωπυρώνεται το αίσθημα της συμμετοχής και γεννιέται η μαζική στήριξη όλων όσων χρησιμοποιούν τις συγκοινωνίες!

Είμαστε βυθισμένοι σε προβλήματα πλαστά που αποκρύπτουν τα πραγματικά προβλήματα. Οι διάφορες αντιλήψεις, πάντοτε χειραγωγημένες, τελικά χειραγωγούν αυτό που θα έπρεπε να είναι το μοναδικό μας κίνητρο: η αβεβαιότητα και το ρίσκο των καθημερινών επιθυμιών, δηλαδή οι εμπειρίες που θα θέλαμε να βιώσουμε, τα μέσα για να απαλλαγούμε από ό,τι μας αλυσοδένει... Ποιο το νόημα όλων αυτών των συζητήσεων για την κρίση από την οποία πρέπει να εξέλθουμε, όσο δεν εξερχόμαστε απ' αυτήν, όσο μένουμε με την απελπισία της υποχρεωτικής εργασίας, την ανία της κατανάλωσης, την απάρνηση κάθε πάθους για να αποκτήσουμε περισσότερα χάνοντας όμως τη χαρά της ζωής – χάριν ενός κέρδους που, επιπλέον, είναι καταδικασμένο να καταρρεύσει;

Μαζί με τις πόζες της χειραφέτησης (φιλελευθερισμός, σοσιαλισμός, κομμουνισμός), ο καταναλωτισμός και οι πελατειακές σχέσεις των λεγόμενων δημοκρατικών καθεστώτων έχουν αμβλύνει την ταξική συνείδηση, η οποία είχε αρπάξει από τον καπιταλισμό κάμποσες κοινωνικές δεξιότητες και τις έκανε δικές του. Οι αφηρημένες ιδέες μας πέταξαν στη λάσπη και το αίμα. Έπεσε από πάνω και η δήθεν «κοινή υπόθεση του λαού», το «καλό του τόπου» και μας αποτελείωσε.

Ο μόνος ριζοσπαστισμός σήμερα είναι η επιστροφή στα βασικά. Η επιστροφή στα βασικά εξουδετερώνει τους πλαστούς προβληματισμούς που τροφοδοτούν το συναισθηματικό χάος εις βάρος της συνείδησης. Παρεμπιπτόντως, το παράδειγμα του

«καυγά για το ισλαμικό βέλο» αποκαλύπτει ανάγλυφα τη θεαματική λειτουργία που ιδιοποιείται, αφομοιώνει και πλαστογραφεί το δικαίωμά μας στην αυθεντική ζωή. Η όλη διαμάχη, είτε δικαιώνει είτε αναθεματίζει το βέλο, είτε είναι πουριτανική είτε ελαστική, είτε μιλά για καταπίεση είτε για ελευθερία, είτε για άρση είτε για απαγόρευση, τελικά κάνει κύκλους και αποκρύπτει μια πραγματικότητα που από κάποιους ανθρώπους βιώνεται καθημερινά: τις συνθήκες που υφίστανται οι γυναίκες. Το θέαμα, ως μέρος του όλου σχεδίου άρτος και θεάματα, προσφέρει ατέρμονες συζητήσεις για το *πάπλωμα*: υπογραφές για την εθελούσια υποταγή, προβοκάτσιες, φολκλωρική διαδήλωση, κοινοτική συνοχή, δικαίωμα θρησκευτικής επιλογής, αντίδραση στην περιφρόνηση της γυναίκας από τη διαφήμιση, ερωτική υπόσχεση στα κρυμμένα κάλλη των γυναικών, συνδυασμός φιλαρέσκειας και σεμνότητας, έκφραση ιερότητας, κατάλληλο μέσο άμυνας ενάντια στη σεξουαλική παρενόχληση των ανδρών – που νομιμοποιούνται από την πατριαρχική παράδοση να ανακουφίζονται με την υγρή πλαδαρότητα της στέρησης στο βλέμμα...

Ο πραγματικός αγώνας δεν βρίσκεται εκεί, είναι στα βασικά, είναι στη χειραφέτηση που ενώνει τον άντρα και τη γυναίκα, είναι στην απόρριψη του *απαρτχάντ*, του αποκλεισμού, της μισογυνικής και της ομοφοβικής συμπεριφοράς. Φτάνει πια με τους ψευδεπίγραφους διαλόγους, φτάνει με τις ιδεολογίες! Στο *Τίποτε δεν είναι ιερό, όλα μπορούν να ειπωθούν* διατύπωσα την εξής αρχή: ***Ανοχή σε όλες τις ιδέες, καμιά ανοχή σε βάρβαρες ενέργειες.*** Το μοναδικό μας κριτήριο είναι η ανθρώπινη πρόοδος, η γενναιοδωρία, ο εμπλουτισμός της καθημερινότητας. Οι πράξεις μας δικαιώνονται από το ίδιο το δικαίωμα στη ζωή.

Η εξουσία στοχεύει κι επιδρά στα συναισθήματα. Ο παράλογος φόβος που σκορπά είναι πηγή της τυφλής βίας από την οποία κατεξοχήν επωφελείται. Το πλεονέκτημα των τοπικών συλλογικοτήτων, που ανυπομονούν να καθορίσουν οι ίδιες τη μοίρα τους, που δίνουν προτεραιότητα στη δημιουργία μιας ζωής αυθεντικά ανθρώπινης, είναι ότι η πρακτική τους ξεπερνά το βάρβαρο αίσθημα της ακατέργαστης σκληρότητας και αφυπνίζει την ποιητική συνείδηση.

Όπως είναι άχρηστο το μπουκοτάζ των νοθευμένων προϊόντων που μας σερβίρουν οι πετροχημικές και αγροβιομηχανικές μαφίες, αν δεν υπάρχει ταυτόχρονα πρόσβαση σε ποιοτική διατροφή, έτσι και η επιθυμία να τελειώνουμε με τον καταναλωτισμό που υποκαθιστά το είναι με το έχειν, δεν γεννιέται από κάποιο ηθικό δόγμα, αλλά από τη γοητεία που ασκεί η ιδέα της ελεύθερης ζωής.

Αν το να καταφεύγουμε στα όπλα του εχθρού είναι το προίμιο μιας προκαθορισμένης ήττας, η αντίστροφη πορεία οδηγεί ξεκάθαρα κάπου αλλού: Όσο εξαπλώνεται η αίσθηση ότι η ζωή και η ανθρώπινη αλληλεγγύη είναι η μαγιά μιας ύπαρξης που σέβεται το όνομά της, τόσο η δειλία και η διχόνοια θα κάμπτουν την αποφασιστικότητα και τον φανατισμό που κινητοποιούν τους μισθοφόρους του κόμματος της διαφθοράς και του θανάτου.

Υπάρχουν μαρτυρίες ότι ένας αυξανόμενος αριθμός δολοφόνων με πατέντα, είτε πρόκειται για «φρουρούς της επανάστασης» στο Ιράν, κακοποιούς που στρατολογεί η Χαμάς, ισραηλινούς στρατιώτες που προπόνησαν τη σκληρότητά τους στη λωρίδα της Γάζας, για δολοφόνους στο βόρειο ή το νότιο Σουδάν, για σουδανούς που λεηλατούν χωριά ... ότι όλος αυτός ο συρφετός έχει αρχίσει να διαβρώνεται από την αβεβαιότητα. Για μένα, τέτοιες μαρτυρίες δεν εξυπηρετούν κάποια ρητορική τακτική,

δεν υπάγονται σε κάποιο στρατιωτικό σκεπτικό που μου επιτρέπει να συμπεράνω, αφελώς βέβαια, ότι ο εχθρός τάχα σκάβει το λάκκο του. Εδραιώνουν ωστόσο μια πιθανότητα: Όπως η χρηματοπιστωτική κρίση πάει να καταστρέψει το χρήμα, έτσι και η αυτοκτονική αποφασιστικότητα στην οποία ποντάρουν οι γραφειοκράτες του οργανωμένου εγκλήματος, οι μαφίες της κερδοσκοπικής βαρβαρότητας για να στρατολογήσουν τους πολεμιστές τους, απειλείται με υποτίμηση – ακόμη περισσότερο τώρα, που οι παλιές θρησκευτικές ή ιδεολογικές προφάσεις χάνουν την αξιοπιστία τους και οι φανατικοί αρχίζουν και αμφισβητούν την παντοδυναμία του Θεού-δολοφόνου.

Με αυτήν τη έννοια λοιπόν, προσβλέπω σε μian αντίσταση ικανή να γονιμοποιήσει τα εδάφη που ρήμαξε και ξέρανε η οικονομία της εκμετάλλευσης και οι γραφειοκρατικές της μαφίες. Ο δημιουργικός μας πλούτος κατέχει το μυστικό να προετοιμάσει και να διαχειριστεί, στο πλαίσιο της κοινωνικής και της ατομικής ζωής, τους χώρους και τους χρόνους που επιτέλους θα απελευθερωθούν από την εμπορευματική κυριαρχία. Μόνον η ποίηση μπορεί να ξεφύγει από το διαπεραστικό βλέμμα της εξουσίας. Μόνον το πάθος της ζωής μπορεί να αποκρούσει τον θάνατο.

Δύο υποσημειώσεις για την αυτοάμυνα

1. Ο EZLN αποτελείται από μερικές χιλιάδες πολεμιστές στο τροπικό δάσος της Λακαντόνα. Στις γενικές συνελεύσεις, οι γυναίκες πρότειναν –και εισακούστηκαν- ο EZLN να μην διεξάγει επιθετικές επιχειρήσεις, αλλά να κρατά μια στάση αμυντική. Όταν, ωστόσο, τα ζαπατιστικά χωριά απειλήθηκαν από παραστρατιωτικές ομάδες, ο EZLN δεν ενεπλάκη, έμεινε απλώς σε επιφυλακή. Τα «συμβούλια καλής διακυβέρνησης» σχημάτισαν μια ανθρώπινη ασπίδα, μαζί με εκατοντάδες μέλη και συμπαθούντες, που είχαν έρθει από παντού. Οι δημοσιογράφοι και οι καμεραμέν της τηλεόρασης κάλυψαν το γεγονός, αξιοποιώντας το θέαμα, ώστε όλος ο κόσμος να είναι ενήμερος για το τι θα επακολουθούσε σε περίπτωση επίθεσης. Αυτό ήταν αρκετό για να αναχαιτίσει τους επιτιθέμενους.

2. Σύμφωνα με ένα ινδικό παραμύθι, οι χωρικοί πάνε στο σοφό να παραπονθούν για ένα τεράστιο φίδι που τους ορμάει και τους δαγκώνει θανάσιμα. Ο συριγμός που αναγγέλλει τον ερχομό του αρκεί για να σκορπίσει τον τρόμο στο χωριό. Ο σοφός πάει και βρίσκει το φίδι και καταφέρνει να το πείσει ν' αφήσει ήσυχους τους χωρικούς. Αμέσως κάποιοι σπεύδουν να κοροϊδέψουν το φίδι που έπαψε ξαφνικά να σφυρίζει κι έγινε ειρηνικό, γλευάζουν την αδυναμία του και δεν χορταίνουν να το προκαλούν. Απηυδισμένο από την περιφρόνηση που του δείχνουν, το φίδι σέρνεται ως το σοφό και του εξομολογείται την ταραχή του: Πώς να φερθεί τώρα; Ο σοφός σκέφτεται λίγο και του απαντά: «Εγώ σου ζήτησα να σταματήσεις να σκοτώνεις, όχι να σταματήσεις να σφυρίζεις».

Raoul Vaneigem 17 Ιουλίου 2010